

СПІВВІДНОШЕННЯ БАЗОВИХ СЦЕНАРІЇВ ПОВЕРНЕННЯ ОКУПОВАНИХ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТЕРИТОРІЙ ОРДЛО ТА СТРАТЕГІЇ «БЕЗПЕЧНОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ»

CORRELATION BETWEEN THE BASELINE SCENARIOS FOR THE RETURN OF THE ORDLO (CERTAIN DISTRICTS OF DONETSK AND LUHANSK REGIONS) TERRITORIES OCCUPIED BY THE RUSSIAN FEDERATION AND THE STRATEGY OF 'SAFE REINTEGRATION'

Малик І.Р.,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Національного університету «Львівська політехніка»*

*«Вибір способу (базового сценарію) є точкою відліку для побудови і реалізації
усього плану реінтеграції».*

«Донбас і Крим: ціна повернення»

У статті автор досліджує діяльність українського експертного середовища щодо побудови сценаріїв та вироблення стратегій повернення окупованих РФ територій ОРДЛО задля їх співвідношення з концепцією безпечної реінтеграції, котра з'явилась в українському інформаційному просторі у 2019 р. Паралельно із цим деталізуються терміни та поняття, як-от «реінтеграція», «деокупація» та «безпечність» задекларованих процесів. Дефініції цих понять особливо важливі сьогодні з огляду на багатогранність та багатоаспектність російської гібридної війни. Тож встановлено, що сучасні наукові дослідження радше схильні вживати термін «деокупація» стосовно задекларованого владою процесу. Натомість термін «реінтеграція» не містить передісторії проблематики, а саме залишає в повітрі питання стосовно того, як саме ця реінтеграція відбулась (Сама по собі? Тоді їй повинні були передувати якісь деінтеграційні процеси? Які саме?)

З огляду на характер дослідження було проаналізовано діяльність українських аналітичних центрів, які займалися проблематикою виокремлення сценаріїв повернення окупованих Російською Федерацією українських територій, як-от: Національного інституту стратегічних досліджень (проведено аналіз станом на 2015 рік), Фонду Демократичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва (2020 рік) та аналітичного центру «Нова Європа» (2020 рік). Встановлена кількісна та якісна трансформація в часі щодо вироблення сценаріїв та виокремлення причин цього процесу.

На основі «Позиційного Документу щодо інституційного забезпечення політики безпечної реінтеграції на Сході України», опублікованого у 2020 р., розглянуто сутність сучасного розуміння українською владою процесу безпечної реінтеграції окупованих територій ОРДЛО. Встановлено, що основою забезпечення цієї політики (її матеріалізацією) мала би стати Програма діяльності Кабінету Міністрів України, затверджена в жовтні 2019 р. Проте вона, на противагу «Державній цільовій програмі відновлення та розбудови миру в східних регіонах України» (грудень 2017 р.), не містить конкретних тактичних кроків щодо стратегічного втілення «безпечної реінтеграції» (заходи, інфраструктурні проекти, виділені кошти).

Як підсумок, у статті проведено зведений аналіз сценаріїв деокупації, запропонованих переліченими вище аналітичними центрами, та виокремлено компоненти, що стали точкою відліку для появи концепції безпечної реінтеграції.

Ключові слова: реінтеграція, деокупація, безпечна реінтеграція, сценарії реінтеграції.

The author investigates in the article the activities of the Ukrainian expert community to build scenarios and develop strategies for the return of the ORDLO territories occupied by the Russian Federation for their correlation with the concept of safe reintegration, which appeared in the Ukrainian information space in 2019. The terms and concepts such as 'reintegration', 'deoccupation' and 'security' of the declared processes are concurrently specified. Definitions of these concepts are especially important at the present day considering the complexity and multidimensionality of Russian hybrid war. Therefore, it is established that modern scientific researches tends to use the term 'deoccupation' in relation to the process declared by the authorities. Meanwhile, the term 'reintegration' does not contain a background of the topic, namely, the question of how exactly this reintegration took place remains (By itself? Then should it have been preceded by some deintegration processes? What kind exactly?)

Taking in consideration the nature of the investigation, the activities of Ukrainian think tanks were analyzed, which dealt with the issue of identifying scenarios for the return of the territories occupied by the Russian Federation, such as the National Institute for Strategic Studies (analysis as of 2015), Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation (2020) and the New Europe think tank (2020). Quantitative and qualitative transformation over time in terms of scenario development has been established and the reasons for this process have been identified.

On the ground of Position Document on the Institutional Support of the Safety Policy of Reintegration in Eastern Ukraine, published in 2020, the essence of the modern understanding by the Ukrainian authorities of the process of safe

reintegration of the ORDLO occupied territories is considered. It is established that the basis for ensuring this policy (its materialization) should be the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine, approved in October 2019. However, it in opposition to the State Target Program for Restoration and Building of Peace in the Eastern Regions of Ukraine (December 2017) does not contain specific tactical steps for the strategic implementation of 'safe reintegration' (measures, infrastructure projects, appropriations). Consequently, the article summarizes the deoccupation scenarios proposed by the above-mentioned think tanks and identifies the components that became the reference point for the safe reintegration concept emergence.

Key words: reintegration, deoccupation, safe reintegration, reintegration scenarios.

Постановка проблеми. В українському інформаційному просторі 2019–2020 рр. стосовно проблематики повернення окупованих Російською Федерацією частин територій Донецької та Луганської областей з'явився термін «безпечна реінтеграція», який покликаний був передусім задекларувати наміри нової української влади щодо подальших дій у розв'язанні проблеми повернення територій. Проте незрозумілою і непропрацьованою залишалась практична основа запропонованого словосполучення – впадала в око майже повна відсутність глибинного аналізу процесів на основі досліджень експертного середовища. Загалом, можна стверджувати, що термін «безпечна реінтеграція» виявився радше політичним (заполітизованим), котрий був покликаний:

- 1) «закинути» в публічний простір наміри влади;
- 2) проаналізувати суспільну реакцію щодо запропонованого явища (процесу?) в Україні;
- 3) «промоніторити» реакцію країни-окупанта;
- 4) ініціювати суспільний дискурс щодо запропонованої проблематики;
- 5) виявити та виокремити стратегію і тактику втілення в життя заданої моделі.

Натепер із впевненістю можна говорити лише про реалізацію перших двох пунктів запропонованого вище переліку (можливо, ще третього – у публічному просторі інформація відсутня). А от що стосується розроблення та реалізації моделі «безпечної реінтеграції» (стратегії та тактики), то справа не отримала логічного продовження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській науковій думці політика «безпечної реінтеграції» не підлягала детальному аналізу та «препаруванню з огляду на її відносну новизну та загальний характер». Тож основою дослідження стали колективні монографії Національного інституту стратегічних досліджень «Донбас і Крим: ціна повернення» [1] та «Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна» [2], опубліковані у 2015 році. Із сучасних українських дослідників у даній проблематиці слід виокремити наукові тези І. Грідіної «Реінтеграція» «Донбасу»: Термінологічна пастка гібридної війни» [4] та інтерв'ю «Дзеркалу тижня» професора кафедри історії слов'ян Донецького національного університету імені Василя Стуса, літератора, координатора громадянського руху «Деокупація. Повернення. Освіта» Олени Стяжкіної [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Якщо загальна проблема в цьому дослідженні – це сутність та особливості реалізації політики безпечної реінтеграції, то невирішені раніше частини проблеми – це співвідношення задекларованої політики зі сценаріями повернення окупованих територій, виробленими раніше українськими аналітичними центрами.

Формулювання цілей статті. Мета даного дослідження – дослідити діяльність експертного середовища щодо моделей реалізації запропонованого сценарію реінтеграції окупованих територій та проаналізувати наявність (або відсутність) комплексного підходу до сформульованої проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою розробки моделі «безпечної реінтеграції» могли би стати дослідження українських аналітичних центрів, співпраця з якими повинна бути основою у прийнятті політичних рішень демократичного суспільства. Шкода, що система прийняття політичних рішень за принципом «Держава – це я!», котра залишилась Україні у спадок із радянських часів, змінюється так повільно. Адже саме фабрики думок, аналітичні центри (think tank, think factory, policy institute, research institute, research center), котрі виконують функцію моніторингу суспільної думки та аналізу суспільних процесів, здатні на основі досліджень генерувати стратегічні рішення та пропонувати тактичні кроки щодо їх реалізації.

Саме експертне середовище зможе надавати владним пропозиціям упорядкованості, обґрунтованості, об'єктивності та системності.

Фундатором, основоположником та піонером у дослідженнях реінтеграційних процесів щодо окупованих Російською Федерацією українських територій став Національний інститут стратегічних досліджень з опублікованою у 2015 році колективною працею «Донбас і Крим: ціна повернення». Розділ 8 під назвою «Донбас: повернення в майбутнє. Умови реінтегрування тимчасово окупованих територій Донбасу» на більше ніж 60-ти сторінках містить і політико-правові питання відновлення правопорядку, і шляхи подолання гуманітарної катастрофи, і виклики для державної інформаційної політики, й особливості економічної та фінансової взаємодії. Проте найбільшої уваги з огляду на досліджувану тематику заслуговує підрозділ, у котрому аналізуються ймо-

вірні практичні сценарії повернення окупованих територій Донбасу (Стратегія для Донбасу). Вибір способу (чи базового сценарію) є необхідною точкою відліку для розбудови і реалізації всього плану реінтеграції (деокупації?). Їх автори виділяють всього три:

1. Здійснення воєнної операції зі звільнення окупованих територій (*хорватський варіант*);

2. Компроміс із представниками ДНР/ЛНР на основі Мінських домовленостей (*молдавський варіант*);

3. Добровільна реінтеграція окупованих територій на основі волевиявлення їх мешканців та організованого для цього спеціального переговорного процесу з політичними представниками регіону (*німецький варіант*) [1, с. 253–255].

У даній монографії заслуговує на увагу те, що не лише пропонуються варіанти повернення територій, але й аналізуються переваги та недоліки реалізації кожної стратегії, а також імовірна реакція на кожну із запропонованих стратегій зацікавлених сторін (Російської федерації, ЄС, так званих «ЛНР-ДНР»). Також автори роблять спробу спрогнозувати майбутні сценарії розвитку подій та ймовірну долю окупованих територій України (як ТОТ ОРДЛО, так і Криму) [1, с. 439–457]. Свої прогнозні сценарії російсько-української війни вони розглядають у двосторонньому, регіональному і глобальному вимірі [2, с. 63–93].

«Німецький варіант» реінтеграції, котрий базується на добровільному бажанні окупованих територій повернення в Україну (окупованого населення), повинен містити відповідні передумови, які би спонукали реалізацію цього процесу. Привабливість цієї моделі визначається тим, що повернення втрачених територій повинне відбуватись шляхом застосування не воєнної, а «м'якої сили», що означає визнання іншою стороною (РФ, окупаційною владою ТОТ ОРДЛО) переваг політичної та економічної системи України. Тобто Україна як держава повинна продемонструвати позитивний, привабливий вектор власного розвитку задля створення сприятливого середовища добровільної реінтеграції. На думку співавтора монографії Горбуліна, такий сценарій може бути розрахований на перспективу 5–7 років (стверджував автор у 2015 р.!). «Його реалізація поки що виглядає доволі утопічною, але оскільки варіант Б (домовленість із «ЛДНР») є програвшим, а варіант А (відкриті військові дії) нереалістичним, то саме варіант В слід взяти за основу національної стратегії реінтеграції Донбасу як базовий» [1, с. 256]. «Утопічність» даного сценарію підсилюється відтермінуванням політичних змін у РФ (економічні та політичні санкції не дали бажаного результату). Також на основі проведеного SWOT-аналізу автори нового дослідження виокремлюють такі *слабкі сторони* «німецького варіанту»:

– Висока залежність від позиції зовнішніх гравців;

– Поява нелояльних суспільно-політичних груп після об'єднання;

Та загрози:

– Формування соціально-економічних дисбалансів унаслідок об'єднання;

– Невизначене майбутнє осіб, причетних до тяжких злочинів, після реінтеграції відторгнутої території [3, с. 15].

І ще один вагомий аспект. Гібридна війна – це в тому числі війна термінів та понять. Тож, закидаючи в публічний простір нову термінологію, подають нові меседжі, котрі (свідомо чи несвідомо) впливають на відношення до тих чи інших подій, формують стереотипи, визначають установки та переконання громадян. Це саме та ситуація, коли за необережного поводження з термінами, за недбалого відношення до визначення понятійного апарату в інформаційному просторі з'являються розмови про «громадянську війну», «громадянський конфлікт», «сепаратистів», «російсько-український конфлікт», «ополченці», «повстанців», «Донбас» як окремих регіон України і т.д. Отже, необхідно ретельніше добирати слова та вислови, формулювати словосполучення, котрі невдовзі набудуть широкого вжитку через телебачення, соціальні мережі чи інші комунікаційні канали. Адже дієвість чотирьох основних принципів геббельсівської пропаганди ніхто не відміняв (одне з яких – тотальне повторення одних і тих самих меседжів).

Згадане вище експертне середовище неодноразово віднеслось до термінологічного словосполучення «безпечна реінтеграція». Зокрема, доктор історичних наук І. Грідіна говорить про недоречність у даному випадку слова «реінтеграція», оскільки за дужками залишається попередня дезінтеграція та її причини, яка обов'язково передуює реінтеграції (інтеграція як об'єднання в одне ціле – дезінтеграція – реінтеграція). Тобто авторка говорить про формально вірні терміни, проте позбавлені гібридно-інформаційного забарвлення, котрі мають містити сенси та тлумачити позиції держави Україна. На її думку, український інфопростір з надмірною обережністю оперує такими дефініціями, як «агресія», «вторгнення» та «окупація» [4, с. 22]. Тож вона вважає «за доцільне в науковому та політичному офіційному дискурсі використовувати замість терміна «реінтеграція» термін «переосвоєння», «відновлення» (суверенітету), «деокупація». Термін «реінтеграція» доцільно використовувати тільки у словосполученні з «тимчасово окуповані території» [4, с. 25].

Ідеологом терміна «деокупація» вважається історик (доктор історичних наук, у минулому – професор кафедри історії слов'ян Донецького національного університету імені Василя

Стуса), літератор, координатор громадянського руху «Деокупація. Повернення. Освіта» Олена Стяжкіна. В інтерв'ю «Дзеркалу тижня» у 2017 р. щодо терміна «реінтеграція» вона стверджувала: «Слово це непогане, якщо «реінтеграція» вписана в «деокупацію»» [5].

Задля уникнення термінологічного хаосу та безладу у визначенні та вживанні понять Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб у 2019 році випустило посібник, розрахований на широку аудиторію. Він містить словник термінів, котрі потребували модернізації в умовах російсько-української війни та синхронізації з новітніми подіями в Україні (*АБВ. Збройний конфлікт в термінах. (Путівник для України)*). У передмові Вадим Черниш, на той час міністр з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, стверджує: «Чим краще ми розуміємо, що відбувається і чому – тим швидше ми рухатимемося в напрямку розв'язання конфлікту та повернення стійкого миру і можемо це просто та коректно пояснити суспільству» [6, с. 3]. Як і назва посібника, що містить словосполучення «збройний конфлікт», так і передмова міністра абсолютно оминають причини «конфлікту». А коротенький контент-аналіз самої передмови дає можливість акцентувати на відсутності причинно-наслідкових зв'язків між агресією Російської Федерації та війною в Україні. Термін «реінтеграція» тут пояснюється як повернення тимчасово окупованих територій України, населення, що на них проживає, в єдиний конституційний простір України [6, с. 39]. Термін «безпечна реінтеграція» відсутній.

Якщо розглядати дефініцію поняття «безпечна реінтеграція» з акцентом на понятті «безпечна», то необхідно виокремити деякі аспекти цього явища, на які немає відповіді в українському інформаційному просторі. Йдеться про безпечність реінтеграційної політики з урахуванням інтересів кого саме із суб'єктів (стейкхолдерів?) даного процесу: для держави Україна? Європейських партнерів? Російської Федерації? Окупаційної влади ТОТ ОРДЛО? Громадян України на ТОТ ОРДЛО (скільки їх залишилось?) Усіх одразу?

Тож «безпечність» кожен із перелічених суб'єктів трактуватиме по-своєму. Відповіді на поставлені питання повинен був забезпечити «Позиційний Документ щодо інституційного забезпечення політики безпечної реінтеграції на Сході України» (далі – «Документ»), котрий з'явився у лютому 2020 року. Цей «Документ» оформлений за матеріалами пресбрифінгу Національної платформи «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію», започаткованої в лютому 2018-го року. У ньому йдеться, що під «безпечною реінтеграцією» розуміються «процеси у формуванні та реалізації політик, стратегій та дій уряду,

що направлені на досягнення стійкого миру на засадах відновлення територіальної цілісності та суверенітету України на тимчасово окупованих територіях, захисту прав людини, забезпечення їхніх соціально-гуманітарних потреб, відновлення функціонування демократичних інститутів, забезпечення національної єдності та соціальної згуртованості, збереження та поглиблення гуманітарних контактів між людьми, які мешкають на підконтрольній Україні території та на тимчасово окупованій території» [7, с. 4]. Запропонована концепція, на думку авторів документу, може бути реалізована в разі тісної співпраці та взаємодії в трьох керунках:

- міжнародне співробітництво;
- реінтеграція (чи деокупація?) прифронтових та тимчасово окупованих територій;
- забезпечення національної єдності та соціальної згуртованості.

Під час подальшого детального аналізу «Документу» кидається у вічі його «поверхневість» та декларативний характер. 16 із загальних 28-ми сторінок тексту займає історичний екскурс в історію виникнення проблеми та діяльність державної влади до 2019 року щодо вироблення політики з повернення окупованих Російською Федерацією територій (основні з яких були прийняті Верховною Радою у 2015–2018 рр.). Фундаментом стала Концепція Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, схвалена 31 серпня 2016 року за розпорядженням Кабінету Міністрів України (№ 892) [8]. Базуючись на цій Концепції, постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 1071 було затверджено Державну цільову програму відновлення та розбудови миру в східних регіонах України (виконання передбачено до 2020 року) [9]. І вже в цій Програмі містився перелік пріоритетних напрямів та конкретних кроків (Додаток 2 під назвою «Очікувані результати»), котрі би сприяли поверненню окупованих територій у довготривалій перспективі. Вибраний виконавчим органом влади України варіант полягає в розв'язанні проблеми, що передбачає здійснення комплексних заходів з відновлення та розбудови миру в східних регіонах України. Тобто йдеться про модернізацію всіх аспектів життєдіяльності східних регіонів України на засадах сталого розвитку (за економічним, соціальним та екологічним вимірами). (Тут напрошується паралель з одним зі сценаріїв, поданих у монографії «Донбас і Крим: ціна повернення») Слід зазначити детальне розроблення та комплексність Програми, адже нею передбачені обсяги та джерела фінансування (2017–2023 р.), а також очікувані результати по кожному із зазначених напрямів і пріоритетів:

- у відновленні критичної інфраструктури та соціальних послуг (капітальні ремонти освітніх

та медичних закладів, відбудова тих, що постраждали внаслідок бойових дій);

– відновлення житлового фонду, зокрема для внутрішньо переміщених осіб;

– відновлення критичної енергетичної інфраструктури;

– капітальний ремонт автодоріг місцевого значення, мостів, відновлення залізничного транспорту;

– відновлення системи водопостачання та водовідведення;

– у блоці «Економічне відновлення» – відбудова та оновлення інфраструктури зрошувальних систем Донецької та Луганської областей, забезпечення належного рівня біологічної безпеки;

– у рамках напрямку III «Соціальна стійкість та розбудова миру» – забезпечення психологічної та соціальної підтримки населення, яке постраждало від збройного конфлікту; захист населення, що постраждало від збройного конфлікту; громадська безпека; доступ до правосуддя; розвиток місцевого самоврядування в контексті децентралізації і т.д. [9].

Центр «Нова Європа» у 2020 році проаналізував 8 сценаріїв розвитку подій на Сході України на найближчий рік (з урахуванням побажань влади щодо вивчення та розроблення моделей швидшого врегулювання конфлікту). Експерти (38 українських і 27 закордонних) мали оцінити ймовірність і бажаність кожного із запропонованих сценаріїв розвитку ситуації з урегулювання конфлікту

навколо Донбасу. Серед запропонованих сценаріїв були такі:

Сценарій № 1. Статус-кво

Сценарій № 2. Заморожування конфлікту

Сценарій № 3. Реінтеграція Донбасу на засадах децентралізації

Сценарій № 4. Автономізація / Особливий статус Донбасу

Сценарій № 5. Військова операція (з повернення окупованих територій)

Сценарій № 6. Російський наступ (повномасштабне вторгнення в Україну). Існують ще Підсценарій № 1 – Вихід із Мінського процесу та Підсценарій №2. Введення миротворчої місії [10, с. 5].

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2020 році для німецького аналітичного видання Ukraine Analysen проводив дослідження, в якому було виокремлено п'ять таких імовірних сценаріїв розвитку подій стосовно окупованих Росією на Сході України територій:

Сценарій 1: Швидке мирне врегулювання на умовах Росії.

Сценарій 2: Нав'язування Україні «замороженого» конфлікту в Донбасі.

Сценарій 3: Зрив мирного процесу.

Сценарій 4: Продовження конфлікту на виснаження та ізоляцію України.

Сценарій 5: Поступове врегулювання конфлікту на основі повної територіальної цілісності України (табл. 1) [11].

Таблиця 1

Зведена таблиця ймовірних сценаріїв розвитку подій (на основі досліджень аналітичних центрів), що можуть слугувати вдосконаленню концепції безпечних реінтеграційних (деокупаційних) процесів ТОТ ОРДЛО

За версією НІСД (2015р.)	Центр «Нова Європа» (2020 р.)	Фонд «Демократичні ініціативи» (2020 р.)
1. Здійснення воєнної операції зі звільнення окупованих територій (<i>хорватський варіант</i>)	1. Статус-кво	1. Швидке мирне врегулювання на умовах Росії
2. Компроміс із представниками ДНР/ЛНР на основі Мінських домовленостей (<i>молдавський варіант</i>)	2. Заморожування конфлікту	2. Нав'язування Україні «замороженого» конфлікту в Донбасі
3. Добровільна реінтеграція окупованих територій на основі волевиявлення їхніх мешканців та організованого для цього спеціального переговорного процесу з політичними представниками регіону (<i>німецький варіант</i>)	3. Реінтеграція Донбасу на засадах децентралізації	3. Зрив мирного процесу
	4. Автономізація / Особливий статус Донбасу	4. Продовження конфлікту на виснаження та ізоляцію України
	5. Військова операція (з повернення окупованих територій)	5. Поступове врегулювання конфлікту на основі повної територіальної цілісності України
	6. Російський наступ (повномасштабне вторгнення в Україну)	
	7. Вихід із Мінського процесу	
	8. Введення миротворчої місії	

Слід зазначити, що натеper спектр сценаріїв значно розширився в порівнянні з 2015 роком. Це пов'язано з багатьма факторами, серед яких:

– зміна кількісного та якісного складу стейкхолдерів (зацікавлених сторін). Якщо на початок 2015 року Україна опинилась один-на-один з агресором, а про широкомасштабні санкції проти РФ лише йшлося, то станом на 2021 р. можна стверджувати, що санкційна політика, на яку покладалась Україна, не дала бажаних результатів;

– існуючий статус-кво заставляє українську владу шукати нові ефективні сценарії завершення війни та повернення окупованих територій. Так, у 2017–2018 рр. генерується ідея введення миротворчої місії;

– досвід ведення бойових дій та переговорного процесу з окупантом, набуті впродовж 7,5 років, дають можливість стверджувати про відсутність простих чи стандартних (хорватський сценарій, молдовський, німецький) рішень щодо вирішення проблеми українських окупованих територій Донбасу;

– велика кількість факторів впливу на вирішення ситуації щодо повернення окупованих територій та їхня багатогранність, а також велика

частка присутності людського фактору ускладнює побудову логічного «дерева рішень» із заданої проблематики.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У статті аналізується підґрунтя виникнення концепції безпечної реінтеграції, а саме те, наскільки ця концепція опрацьована експертним середовищем та наскільки ймовірний у найближчому майбутньому такий розвиток подій. Зі зведеної таблиці сценаріїв, запропонованих аналітичними центрами у різних роках (2015 і 2020 рр.), прослідковується трансформація ймовірних варіантів розвитку подій. Тож стратегія «безпечної реінтеграції» з огляду на її трактування політичною елітою найбільше співвідноситься із запропонованим у 2015 р. «німецьким варіантом» розвитку подій (сценарієм), де йдеться про добровільну реінтеграцію окупованих територій. Проте така реалізація відтермінована в часі і потребує надзусиль задля розбудови власної держави (можливо, звідси виникли ідеї та проекти «Велике будівництво», «Діджиталізація», телеканал «Дом»). І основне: «німецький варіант» можливий лише у випадку, якщо це буде вигідно керівництву РФ (якщо воно цього захоче).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія. / За заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко. Київ : НІСД, 2015. 474 с.
2. Горбулін В.П., Власюк О.С., Кононенко С.В. Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна. Київ : НІСД, 2015. 132 с.
3. Моделі і ціна врегулювання конфлікту на Донбасі: міжнародний досвід та українські реалії : посібник / Міжнародний центр перспективних досліджень. 2016. URL: <http://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/donetsk.pdf> (дата звернення: 11.11.2021).
4. Грідіна І. «Реінтеграція» «Донбасу»: Термінологічна пастка гібридної війни. *Повернення та переосвоєння тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях* : збірник матеріалів круглого столу / за ред. К.В. Балабанова. Маріуполь : МДУ, 2019. С. 21–27. URL: http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2019/kruglij_stil_mo_donbas_2019.pdf (дата звернення: 15.11.2021).
5. Стяжкіна Олена: Україна для мене – диво, і я хочу записати це на папері. Інтерв'ю А. Котляр з О. Стяжкіною. *Дзеркало тижня*. 2017. 13 травня. URL: https://zn.ua/ukr/columnists/olena-styazhkina-ukrayina-dlya-mene-divo-i-ya-hochu-zapisati-ce-na-papere-242224_.html (дата звернення: 12.11.2021).
6. АБВ. Збройний конфлікт в термінах. (Путівник для України) / Д. Дуцик та ін. *Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб*. Київ, 2019. 90 с.
7. Позиційний документ щодо інституційного забезпечення політики безпечної реінтеграції на Сході України. / за ред. В. Лупація, О. Саакяна, Ю. Тищенко. Київ : ФОР «Харченко В.О», 2020. 28 с.
8. Про схвалення Концепції Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України. / Кабінет Міністрів України. Розпорядження URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.10.2021).
9. Про затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України / Кабінет Міністрів України. Постанова. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF#n86> (дата звернення: 15.10.2021).
10. Сценарії врегулювання конфлікту на Донбасі. Центр «Нова Європа». Київ, 2020. URL: <http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/Scenarios-Donbas.pdf> (дата звернення: 12.11.2021).
11. Бурковський Петро. 5 сценаріїв розвитку подій у Донбасі: чого очікувати від Росії, і як може вчинити Україна? *Дзеркало тижня*, 15.03.2020. URL: https://zn.ua/ukr/internal/p-yat-scenariyiv-rozvitku-podiy-u-donbasi-chogo-ochikuvati-vid-rosiyi-i-yak-mozhe-vchiniti-ukrayina-341575_.html (дата звернення: 16.11.2021).